

Brev hjemmefra - 2/24

Les mer om åpningen og konserten på side 6

Innhold

Side 2 Info om foreningen

Side 3 Hilsen lederen

Side 4 Aktiviteter hittil i år

Side 4 Temakvelder

Side 7 Saker styret jobber med nå

Side 8 Om boka Onkel Toms hytte

Side 13 Skogfinner og kvener, del 2

Side 16 Norske poststeder i Filmore, MN

Side 19 Hvor skogene ødes

Side 22 Østerdølenes lag i Oslo

Side 24 Siste sida. Aktivitetskalender

Norsk utvandrer museums venner - kontakt info

Adresse:

Ingrid Semmingsens veg 10
2312 Ottestad

Org. nummer:

921 202 830

Bank:

1800 13 44818

Vipps:

573823

Spørsmål til foreningen rettes til:

926 67 305 bjorin1002@gmail.com

Redaksjon "Brev hjemmefra" – kontakt:

959 81 385 osyverin@gmail.com

Hjemside: utvandrer-museet.no/venneforeningen

Bli medlem i venneforeningen:

Vipps på nr.: **573823**. Merk innbetalingen med navn, telf.nr. og e-post. Eller til bank med de samme opplysninger.

Facebook:

Utvandrer-museets venner

Medlemskontingenten er kr 250 pr. år

Styret – (valgt på årsmøtet februar 2024)

Leder	Björg-Karin Ringen	926 67 305	bjorin1002@gmail.com
Nestleder:	Nancy Louise Coleman	924 22 456	tootch@gmail.com
Kasserer:	Odd Hemma	909 31 247	ohemma@online.no
Sekretær:	Ola Syverinsen	959 81 385	osyverin@gmail.com
Styremedl:	Marit Gran	957 51 078	maritgran1954@gmail.com
Styremedl:	Randi Løbakk	986 92 999	randilobakk@gmail.com
Styremedl:	Gunvor Brodal	913 80 332	gbrodal@online.no

Revisor: Andreas Sølvsberg

Valgkomité: Einar Volla og Odd Hemma

Representasjon styret i Stiftelsen Norsk utvandrer museum og forskningssenter:

Representant: Leder Björg Karin Ringen

Vararepresentant: Odd Hemma

Representasjon til årsmøtet i Forbundet Norske Museumsvenner (FNM):

Representant: Leder Björg Karin Ringen

Redaksjonskomiteen:

Erling Hesjadalen, Ola Syverinsen og Inger Johanne Kristoffersen

Styret oppfordrer alle til å verve medlemmer til venneforeningen – det trengs flere medlemmer og mer penger til aktiviteter sammen med museet. Alle er velkomne.

Innmelding kan gjøres ved å sende en epost til: ohemma@online.no – og sette inn

kr 250,- på konto: **1800 13 44818** - På VIPPS #**573823**.

Husk å oppgi navn, telefonnummer eller e-post i meldingsfeltet

Lederen

Hei gode venner!

Nå er det straks sommeråpning på museet og i samarbeidets ånd skjer dette i år sammen med Kirsten Flagstad Museum og deres venner, så da blir vi forhåpentligvis enda flere venner. Utvandrermuseet og Ingvalson's Café er åpen i skoleferien torsdag, fredag, lørdag og søndag fra kl. 11.00 til 15.30 med to omvisninger pr dag. Husk at du som medlem i venneforeningen får en gratis omvisning. Ta med barn, barnebarn, naboen, kjæresten e.l. Om du kan hjelpe til i kafeen en lørdag og/eller søndag så si fra, vi trenger noen flere.

Tor Karseth har skrevet manus i et 3 akters Utvandrerstudie om ei gruppe på 12 mennesker fra Ringsaker som dro til Belmont i Iowa, og tok fatt i å bygge opp et samfunn. Spelet bruker flotte sanger og god musikk til å belyse spennende temaer som borgerkrig, slaver, kvinnesak. Barn er sentrale i formidlinga av historiene. Vi møter ressurssterke mennesker, som visste hva de ville og gikk i gang med å realisere drømmene sine. Spelet vil ha **premiere 26.juni 2025** og vil bli vist den påfølgende helga. Det trengs sjølsagt mange frivillige til mye om vi skal få til dette. Så om du vil eller vet om noen som vil være skuespiller, danser, scenearbeider, kostymer, markedsfører, statist, danser, støttespiller, kakebaker mm, så spør. Vi setter i gang arbeidet umiddelbart etter skoleferien.

Nesten alle historielagene i Mjøsområdet er nå med på å lage en historisk tur med Ski-bladner 15.juni 2025. Fra Lillehammer, Moelv, Gjøvik, Kapp, Tingnes, Brumunddal,

Hamar og Atlungstad kommer det reisefølger som illustrerer noen som faktisk reiste fra disse stedene. Det vil skje spennende ting før båten kommer, om bord på båten og ikke minst på endestasjonen Eidsvoll. Alle historielagene har plass til flere i dette arbeidet. Vi vil oppfordre lagene til å presentere reisefølget sitt og programmet sitt her i bladet og på temakvelder både lokalt og på museet. Jeg gleder meg, det er virkelig mye spennende som planlegges.

Også vil jeg gratulere de ansatte på museet som har søkt og fått godt med penger for å lage ny utstilling og forbedre utstillingslokalene, dere er dyktige.

Ønsker dere alle en riktig god sommer og gleder meg til mye felles spennende arbeid til høsten.

Bjørg-Karin

Skriv til bjorin1002@gmail.com

eller send **sms**

eller ring **926 67 305**

Aktiviteter hittil i år

8.mai var det MuseumsNatt.

8 steder/én kveld – opplevelsene rommet alt fra utstillinger, konserter, foredrag, kunst og workshops. Alt den nysgjerrige trengte var en billett. Deretter var det bare å stige om bord i en veteranbuss, og plutselig var en tilbake i tid og ble fraktet videre inn i MuseumsNATTen.

For en kveld og for en natt på museet. Kirka var fylt med glad musikk og herlige dansere, kafeen med 50-talls stylister og hele museumsområdet med skinnende og brummende Amcars.

På Norsk utvandrer museum fikk en denne kvelden oppleve Amerikansk 50-talls fest. En utstilling av amerikanske såkalte dollarglis var med på å legge an riktig stemning, og damer stilte med snertne swingkjoler og høye hestehaler. Så ble det budt opp til dans. Rå-god rockabilly fikk det til å rykke i rockefoten, mens sveisne sneller snurret på dansegulvet.

Takk til medlemmene som bidro til gjennomføring av arrangementet. Som f.eks. hjelp med servering og litt hagestell ute og vasking inne på forhånd.

Temakveldene ved Norsk utvandrer museum belyser nye og ukjente sider ved utvandringen til Amerika, og styret fortsetter med temamøter også i år og inn i det neste år. Disse arrangementene er viktige oppspill til det store jubileumsåret i 2025.

Stories from Fargo

Det ble en intim og koselig kveld i Utvandrerkirka den 12. Juni. Da ankom Chad Filley fra Fargo, ND. (for øvrig søsterbyen til Hamar). Han fortalte to historier om nordmenn som kom til Midtvesten. Hjembyen hans, Fargo er en by hvor mange norske emigranter slo seg ned.

Chad har trollbundet publikum siden tidlig på 1990-tallet med sin unike blanding av humor, hjertevarmende historier og et budskap en aldri vil glemme. Han er en norsk-amerikansk forfatter, historieforteller og komiker fra Cambridge, Minnesota. Han er også en profesjonell historielærer. Hans fortellinger er basert på amerikansk arkivmateriale, intervjuer og litteratur, men opplever at de beste historiene dukker opp i samtaler med mennesker han møter.

Det ble en interessant aften i Utvandrerkirka, selv om arrangementet foregikk på engelsk. Han ble supplert av norsk-engelske Georgiana Keable Jerstad og norske Ann-Elin Lium.

De tre presenterte forskjellige perspektiver på det å være immigrant. Chad satte søkelyset på innvandring fra et norsk-amerikansk perspektiv, mens Norsk-engelske Georgiana Keable fokuserte mer på innvandrer-

perspektivet i Norge - det å være immigrant i Norge, og Ann-Elin Lium og presenterte hvordan folk her i landet oppfatter temaer rundt norsk *utvandring*. Hun leste ei Ingeborg Refling Hagen fortelling om ei norsk kvinne i Chicago som lengtet hjem.

Georgiana Keable har vært en pioner for fortellerrenessansen i England og Norge. Hun har grunnlagt ulike aktiviteter knyttet til fortellerkunsten. Hun er svært glad i historier om miljøet; myter, botanikk, eventyr eller historisk drama. Hun driver blant annet Opsal Farm Center for Storytelling om biologisk mangfold. Hun har etablert flere vandreforestillinger som i flere år brukes av Den kulturelle skolesekken (DKS), det landsdekkende programmet som sørger for at alle skoleelever i Norge opplever profesjonell kunst og kultur av alle slag.

Georgiana har mottatt Oslo City Art Award for sin fremragende innsats i Oslos kunstnerliv og har skrevet flere bøker om historiefortelling.

Ann-Elin Lium startet sin historiefortelling på 1990-tallet etter å ha vært fortellerstudent både i England og Norge. I mange år var hun forteller på Kulturskolen i Stange og besøkte skoler og barnehager med sine historier. Gjennom samarbeidspartneren Den kulturelle skolesekken (DKS) har hun reist med flere fortellerforestillinger, og Den kulturelle spaserstokken (DKSS) har invitert henne til å møte pensjonister på institusjoner som forteller historier og synger sanger.

Ann-Elin er pilegrim og har stor glede av å vandre sammen med skolebarn på en av våre mange gamle ferdselsårer og fortelle historier om vår gamle pilegrimstradisjon.

Gudstjeneste i Utvandrerkirka

Museet ønsket alle velkommen til stemningsfull gudstjeneste i Utvandrerkirka med prest Morten Stensberg og Jon Konrad Strøm på piano den 16.juni. Det be kirkekaffe oppe i museumsbygget etter gudstjenesten.

Sommersesongen starter

I tiden **20. juni-11. august** er det Sommersesong på museet. Kafedrift på lørdager og søndager i sommer. Vi lager vaffelrøre, steker vafler, koker kaffe etc. Lyst til å bli med? Sjekk kalenderen om du kan sette av ei helg til Ingvalsons Café i sommer. Kl. 11.00-15:30, lørdag og søndag.

Kirsten Flagstad konsert på åpningsdagen

En vakker og stemningsfull sommeråpning i Utvandrerkirka torsdag 20.juni kl. 19:00

Temaet er: Kirsten Flagstad i Amerika. Annika Engelhart, som er leder på Kirsten Flagstad Museum på Hamar, gir oss historier fra Kirsten Flagstads liv og virke i USA. Dette er en historie om en sanger som tok USA med storm, men også en historie om ensomhet og motgang fra egne landsmenn.

Historien blir tonesatt av mezzosopranen Anna Sundstrøm Otervik, og akkompagnert av Nicolai Arctander Karlsen.

Anna Sundstrøm Otervik

De fremfører noe av den musikken Kirsten Flagstad fremførte i de norske innvandremiljøene i USA. Det er snart 90 år siden Kirsten Flagstad gjorde sitt fenomenale internasjonale gjennombrudd. Konserten fant sted på *Metropolitan Opera* i New York og ble det store vendepunktet i både Flagstads og *Metropolitan Operas* skjebne. Ikke bare reddet den norske stemmen operaen fra å gå konkurs, Flagstad fikk også med denne opptrreden den mektige benevnelse **århundrets stemme**.

Arrangementet er et samarbeid mellom Norsk utvandrer museum, Norsk utvandrer museums venner, Kirsten Flagstad Museet og Kirsten Flagstad Museets Venner.

Saker som styret jobber med nå

Litt mer om 200 års jubileet

Planleggingen av den historiske opplevelsesturen i forbindelse med 200 års jubileet neste sommer fortsetter. Det er opprettet en egen styringsgruppe med Tora Aasland som leder. På hjemmesiden [Crossings 200](#) (Se egen link via forsiden til museet), kan en lese mye mer om jubileet, emnet Migra-

sjon, hva skjer i løpet av jubileet og om nettverket som er med på planleggingen.

Det tas sikte på å gjennomføre en tur med Skibladner lørdag den 14. juni 2025 og inneholder også et museumsbesøk ved Eidsvollssbygningene. Skibladner ankommer Eidsvoll ca. kl. 19 med omkring 100 passasjerer. Ungene har gått av båten tidligere og dratt hjem.

På Eidsvoll er det kapasitet til ca. 100 deltakere. Det tas sikte på å gå fra kaia til kirken (tar 10-15 min).

Demokratisenteret Wergelands Hus på Eidsvoll har nå åpnet sin nye hovedutstilling. Utstillingen tar deg med på en reise fra 1814 og fram til i dag, og med et blikk inn i framtiden. Den historiske utstillingen gir et lærerikt tillegg til et besøk i Eidsvollssbygningen. I tillegg til utstillingen kan du også besøke Wergelandhaugen Kunstsenter som tilbyr utekunst, arkitektur og historie på ett og samme sted – samt en hyggelig kafé.

Eidsvoll Historielag arbeider aktivt med planer for den historiske opplevelsesturen i 2025. Styret der har organisert arbeidet i en

egen arbeidsgruppe. De har også etablert kontakt med SoN Eidsvoll. Historielaget har allerede søkt kommunen om støtte til arrangementene.

Arrangementet på Eidsvoll skal være ferdig ca. kl. 22. Planlegger opplegget på Eidsvoll ut fra dette. Første stopp er Eidsvollssbygningen.

Skibladner går fra Lillehammer kl. 9. Her blir det et lokalt arrangement etter at Skibladner har gått.

Gjøvik lager trolig et turfølge fra Biri.

Kapp har ikke kommet ordentlig i gang ennå.

På Tingnes kommer det ei dame med hest som skal emigrere. Flere gående følger hest og kjerre. Nes og Helgøya historielag har kommet langt i planleggingen.

I Stange er det under etablering ei arbeidsgruppe i historielaget. De arbeider for å få til et opplegg på Atlungstad.

Spel og miljø rundt husa

Det blir et spel i tre akter, der fortellingene blir sentrert rundt *4. juli* og *17. mai*. Det blir engasjerende historier og fine sanger. Det tas sikte på premiere torsdag den 26. juni neste år. Deretter er det tenkt forestillinger fredag-lørdag-søndag, 4-5-6 juli.

Under premieren deltar 50 amerikanere fra Vesterheim Norwegian-American Museum i Decorah, Iowa. Det kan også komme amerikanere fra St. Olaf College i Northfield, Minnesota og fra Norway House i Minneapolis.

Forestillingen blir på norsk og den blir ikke oversatt til engelsk. Det er imidlertid planer om å utarbeide en pamflett, som hjelp for amerikanere.

Vi har søkt Equinor om støtte, - og fått avslag. Det er søkt støtte i Elvia knyttet til kostymer og barn. Vi har også søkt støtte i Fritt Ord – en stiftelse som bl.a. støtter kunst og kultur prosjekter i Norge. Og vi har søkt sparebankstiftelsen DNB og fått kr 60 000 som kan utbetales nå.

Det planlegges å få etablert en mais-åker på museumsområdet allerede denne sommeren, samt et banner mot E6 med info om jubileet. Til dette blir det også søkt om finansiering

Min slekt i Amerika

– Sør-Østerdal slektshistorielag og Slegt og Data Hedmark planlegger et arrangement på Elverum i mars 2025, knyttet til

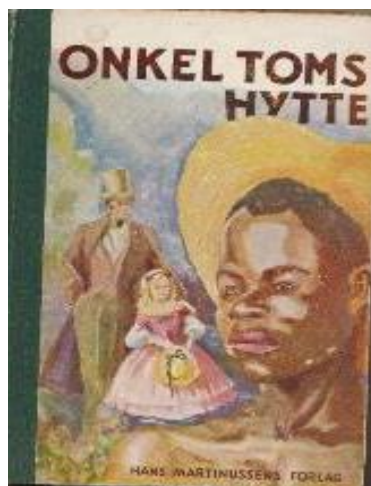
200-års markeringen. Arrangørene ønsker kontakt med de som kan bidra med historier, bilder, gjenstander e.l.

Høstens temakvelder

Det ble besluttet å flytte temakvelden om De Zee Ploeg fra 16. oktober i år til høsten 2025.

I stedet satses det den 16. oktober i år på en temakveld om Historier om de første emigrantene fra Mjøsområdet. Her tar en for seg de historiene som utarbeides i forbindelse med den historiske opplevelsesturen og spelet. Det vil være nyttig å kommunisere fra dette materialet før det som skal foregå i jubileumsåret.

Øvrige temakvelder som planlegges er listet opp på Siste sia - side 28.

Onkel Toms hytte.

Boka som endra norsk bokproduksjonen, synet på kvinnelige forfattarar, og forma nordmenns syn på slaveriet i USA.

Nancy L. Coleman

Romanen *Uncle Tom's Cabin; eller, Life Among the Lowly* av Harriet Beecher Stowe (1811-96) kom ut i Boston i 1852, og blei etter kort tid ein verdssensasjon. Romanen handlar om slaven Tom, ei edel sjel og djupt kristen mann som held ut alle slags pinsler utan å ty til motstand. Temaet dreiar seg om kor umenneskeleg og

moralsk forkasteleg slavehaldet i USA var, og boka skapte harme hos folk og motstand mot slaveri før USAs borgarkrig 1861-65.

Forfattaren Harriet Beecher Stowe var abolisjonist, og boka gav antislaveri-rørsla vind i seila. Da Abraham Lincoln møtte Stowe i 1862, skal han ha sagt: « Så du er den vesle dama som starta denne store krigen.» 1. januar 1863 sende Lincoln ut «Emancipation Proclamation» (Emansipasjonsfråsegna),

som frigjorde slavane. Mange meinte at folk kunne takke Harriet Beecher Stowe og boka hennar for det.

Harriet Beecher Stowe (1811-96), måleri av Alanson Fisher 1853. National Portrait Gallery.

I USA på 1900-talet var *Uncle Tom's Cabin* romanen som selde mest, og mest blant alle bøker etter Bibelen. Hovudpersonen Tom vekte stor sympati i samtida, men for dei svarte i dag er han ikkje nokon helt. «Onkel Tom» er eit skjellsord og karakteriserer ein feig person som finn seg i å bli diskriminert.

Boka blei straks omsett til norsk og gitt ut som føljetong for abonnentar kvar laurdag frå 4. desember 1852. 12. februar 1853 kom alt ut som bok på P.T. Mallings Forlag i Christiania (Oslo) og blei ein stor suksess. Avisa *Christiania-Posten* (17.12.1852) skreiv at boka hadde vakt så stor oppsikt at det var om å gjere å bli den første til å gi den ut, den reine «Kapløben paa Liv og Død». Avisa påpeikte at slaverispørsmålet hadde stor interesse, men dette kunne ikkje aleine

forklare populariteten til denne boka. Ho hadde også skjønnlitterære kvalitetar som alt hadde gitt den ein plass i verdslitteraturen. I Danmark, som da styrte bokproduksjonen i Noreg, var forlag også i sving med å omsetje og gi ut romanen, og to forlag i København reklamerte hausten 1852 at boka var i kjømda. *Christiania-Posten* var redd for at danskane ville ta marknaden. Men Malling handla raskt og slo dei på målstreken.

Den norske tittelen var *Onkel Toms hytte; eller Negerlivet i de amerikanske Slavestater*, og boka var på heile 644 sider. Det står ingenting om omsetjaren, men litteraturvitaren Jon Haarberg meiner at det var opplagt Thomas Peter Krag, ein norsk teolog gift med ei engelsk dame. Han underviste i språk på Hartvig Nissens skole i Christiania. *Christiania-Posten* var ikkje spesielt begeistra for språket i omsetjinga, dei meinte at det var henta frå det vulgære kvardagsmålet. Men kva kunne ein vente av ein roman, særleg når utgangspunktet var den forferdelege Yankee-engelsken? Likevel meinte avisa at det var ei god omsetjing av boka, og språket var flytande, lettles og i grunnen triveleg.

Avisene trykte bokmeldingar og debattartiklar om slavehaldet i USA, og det var stor diskusjon om handlinga og temaet i boka. Folk som vandra ut frå Noreg, har heilt sikkert kjent til forteljinga om slavane Tom, Harry, Eliza og andre, om slaveeigarane Arthur Shelby og den vonde Simon Legree, og slavehandlaren Dan Haley. Historia var med på å forme synet på slavehaldet i USA da dei kom til sin nye heim.

At forfattaren av *Onkel Toms hytte* var kvinne, fekk noko å seie for kvinnelege forfattarar i Noreg. Camilla Colletts *Amtmandens Døttre*, som kom ut i 1854-55, går for å vere den første romanen gitt ut i Noreg. Boka kom ut anonymt, for kvinner måtte teie om

Stereoskopbilde av Stowe-familien i Mandarin Florida. 16. april 1884 skreiv Decorah-Posten: "Forfatterinden Mrs. Harriet Beecher Stowe, Forfatterinden af 'Onkel Toms Hytte', bor i Florida og har der en liden 'Orange Grove;' hun avler gjennemsnitlig 60000 Apelsiner om Aaret.»

det dersom dei skreiv bøker! Men det har sikkert ikkje gått Collett eller forlaget hus forbi at Harriet Beecher Stowe ga ut *Uncle Tom's Cabin* under eige namn, og på seinare utgåver av *Amtmandens Døttre* sto Camilla Collett som forfattere.

Utover våren 1853 publiserte *Christiania-Posten* meldingar skrivne av kritikaren John Lemoine frå den franske *Journal des Débats*. Han var merksam på den kvinnelege forfattere og meinte at romanen viste at kvinner var farlege revolusjonistar. Berre dei kunne finne vegen til hjartet og lidenskapane store løyndommar. Romanen hadde ei religiøs kraft og var ein kristeleg «Marseillaise», der teksta syntest vere lånt av Guds egne ord. (8.3.1853)

Ei melding i *Bergens Tidende* peikte på det gode, kvinnelege ved romanen, samtidig som ein kom med ei åtvaring:

Denne er et ægte kvindeligt Værk; den er en moralsk, alvorlig, religiøs Bog, som en Kvinde kan skrive, naar hun forener Sanddruhed og Følelse med Talent. Hvis Kvinden har Lov til at skrive, hvilket er et meget delikat Spørgsmaal, som jeg ikke skal gaa ind paa her, kan det kun være til at skrive saadanne Bøger, som Mistress Stowes, eller til at skrive om Gjenstande, der, som Slavespørgsmaalet, umiddelbart berøre begge Kjøen. (6.2.1853)

Harriet Beecher Stowe var oppteken av stillinga til kvinnene. Fire år før boka kom ut var det for første gong i USA ein kvinnekonferanse, i juli 1848 i Seneca Falls, New York. Kvinnesaksforkjemparane var gjerne også mot slaveri, og begge rørslene var til støtte for kvarandre i mange år. Harriet Beecher Stowe samanlikna situasjonen til gifte kvinner med slavane: ei gift kvinne kunne ikkje

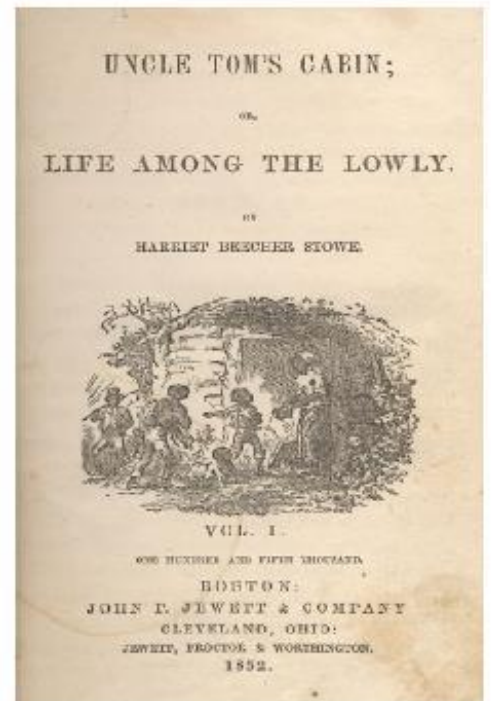
skrive under på kontraktar, ho kunne ikkje eige noko sjølv, og dersom ho arva noko, blei det overført til ektemannen. Sjølv om ein mann blir rik gjennom ekteskap, eller gjennom talenta og kunnskapane til kona, rår han over alt som ho har fått eller skapt, og ho har ingenting ho skal ha sagt. Når ei kvinne giftar seg, sluttar ho å eksistere.

Harriet Beecher Stowe reiste rundt på turné, var ettertrakta og svært populær. Likevel måtte mannen hennar inngå kontrakt med forlaget. Fordi kvinner skulle tie i forsamlingar, kunne ho sjølv ikkje framføre foredrag, men mannen eller broren måtte tale for ho. *Amtmandens Døttre* er også kritisk til kvinneidealet som krev at kvinner ikkje talar offentleg og berre er til pynt og teneste for mann og barn.

I Noreg blei *Onkel Toms hytte* eit vendepunkt for bokproduksjonen. Før boka kom ut blei romanar stempla som dårleg litteratur, berre ljug og tull, umoralske og skadelege. Da *Amtmandens Døttre* kom ut blei den kalla *fortølling* for å unngå skamma. *Onkel Toms hytte* førte til at romanar fekk status som seriøs litteratur, og norske forlag begynte å setje om og gi ut romanar frå andre land. Folk ville også kjøpe dei, å gi ut romanar var økonomisk lønnsamt. Noreg erklærte seg uavhengig av dansk bokproduksjon, og blei for alvor ein del av den transnasjonale litterære fellesskapen.

Harriet Beecher Stowe, foto ca. 1870. I del fri.

I *Sandfærdig Beretning om Amerika* som kom ut i 1839, skreiv Ole Rynning om det skammelege slavehaldet i USA, om korleis svarte frå Afrika blei kjøpte og selde, tvinga til å arbeide, piska til døde dersom dei protesterte, utan konsekvensar for eigaren. (23-24) Både denne boka og *Onkel Toms hytte* har vore med på å forme synet til norsk-amerikanarane som kom til USA før borgarkrigen. Over 6000 unge menn melde seg som soldatar på nordsida. Prestar i Den norske synoden i Amerika kom i klemme med kyrkje-lydane sine fordi dei hevda at Bibelen ikkje fordømde slaveri som synd, og fleire kyrkje-lydar blei splitta i protest. I tiåra etter krigen ser vi i den norsk-amerikanske pressa at folk var opptekne med *Onkel Toms hytte* og Harriet Beecher Stowe, for eksempel i *Decorah-Posten*. 16. mai 1883 skriv avisa at «det saa yndede Skuespil Onkel Toms Hytte» kjem til operahuset i byen. Når Harriet Beecher Stowe blir gammal og sjuk, kjem avisa med små notisar om korleis det går, og når ho døyri i juli 1896, kjem ein lang minneartikkel

(10.07.1896). Ved 50-årsjubileet for boka skriv *Decorah-Posten* ein lang artikkel om boka og forfattaren, og slår fast at inga skjønnlitterær bok har vakt slik oppsikt og sensasjon hos si samtid som *Onkel Toms hytte*. (31.10.1902) I norsk-amerikanske aviser finn vi mange annonsar for boka og bøker om Harriet Beecher Stowe og korleis boka blei til.

Onkel Toms hytte har hatt mykje å seie for utviklinga av norske lesarar på begge sider av Atlanterhavet, innstillinga deira som borgarar, for kvinnelege forfattarar og kvinners deltaking i samfunnet, for den kristne trua og for økonomien til fleire norske og norsk-amerikanske forlag.

Prestar i Den norske Synoden i USA heldt at det ikkje sto noko i Bibelen om at slaveri var synd. Prestefruene hadde kanskje andre tankar. I denne teikninga frå 1867 av Linka Preus, kona til presten Hermann Amberg Preus, ser vi ei scene der Linka og Hermann diskuterer slaveri med Linkas bror Johan Carl «Kalla» Keyser, rektor ved Nissens pikeskole i Christiania. Kalla protesterer mot svogersens påstand om at slaveri i

seg sjølv ikkje er synd, og seier det er klart at slaveriet i Amerika er synd. Gi deg, svoger! På dette punktet har kona di rett. Hun er ein betre teolog enn du er! Eg har stor respekt for deg, Søster! Mannen til Linkas søster, Hans Fredrik Bang, skyt inn: Bang Bang. Det er umogeleg å forsvare teorien din om at slaveri er eit moralsk vonde, men ikkje synd.

Kjelder:

Bjørkøy, Aasta Marie Bjorvand og Janicke S. Kaasa. «Den norske biografien til *Onkel Toms hytte*.» *Nordica – Tidsskrift for nordisk teksthistorie og æstetik*. Årgang 39 (2022), 119-157.

Granly, Hanne Sjue. «Neger i Norge. Harriet Beecher Stowes *Onkel Toms hytte* som samtidskommentar på 1950-tallet.» (Upublisert masteroppgåve I litteraturformidling). Universitetet I Oslo 2007.

Haarberg, Jon. «Da onkel Tom kom til Norge. Oversatte romaner i den nye nasjonalstatens fem første tiår (1814-1857).» *Norsk litteraturvitenskapelig tidsskrift* 22 (2019): 182-201.
<https://doi.org/10.18261/issn.1504-288X-2019-02-05>

Rynning, Ole. *Sandfærdig Beretning om Amerika, til Oplysning og Nytte for Bonde og Menigmand*. Christiania: Guldberg og Dzwonkowski, 1839.

Avisartiklar:

Bergens Tidende.
Christiania-Posten.
Decorah-Posten.

Skogfinner og kvener til Amerika, del 2

Av Bjørg-Karin Ringen

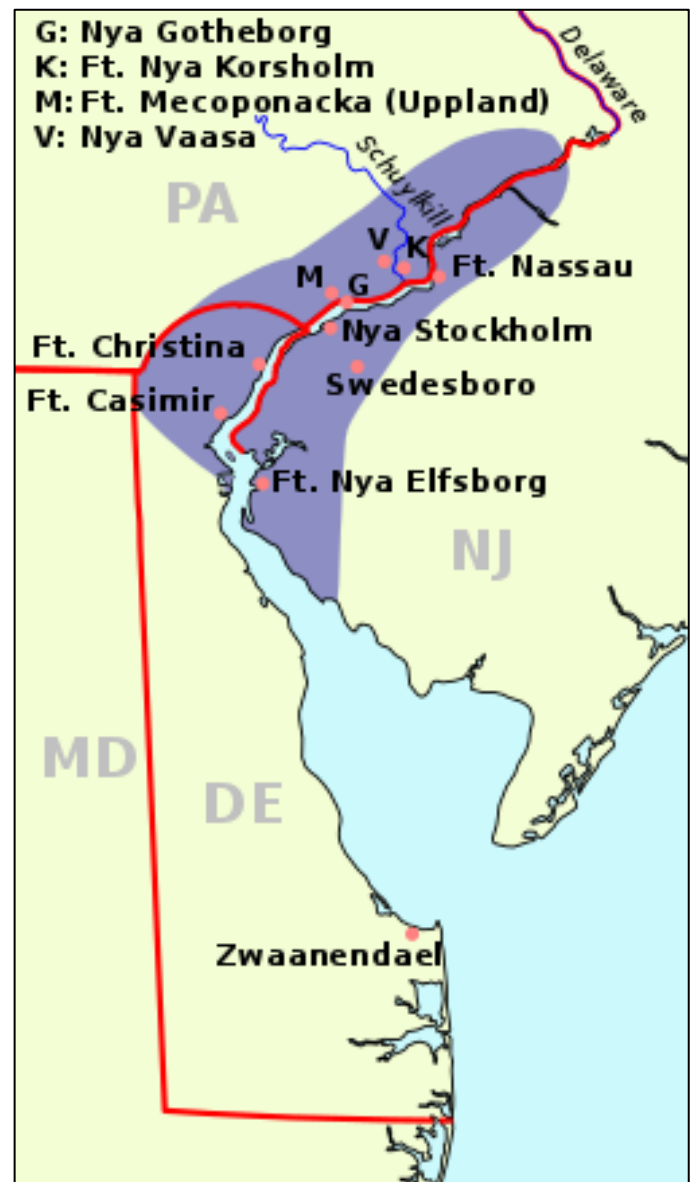
Det fins ingen samlet historisk oversikt over utvandringen fra **Nord-Norge**. Det nærreste en kommer er kanskje Ingrid Semmingsen's bok *Veien mot Vest*, og til en viss grad Amund Hellands topografiske verk fra århundreskiftet (Finnmarkens amt, bind 1-3. Kristiania 1906: 463). De finske fra nord reiste i hovedsak til industristeder i Minnesota og Michigan

En hovedårsak til at den finske befolkningen i nord emigrerte via Norge og Sverige er det faktum at Finland ikke hadde noen egen utvandringshavn før i 1890-årene. Samuli Onnela har registrert at svært mange finner og fastboende kvener utvandret via Trondheim. 41% av alle som utvandret fra Finnmark i perioden 1867-1892 hadde finske navn. 56% fra Vadsø, 21% fra Hammerfest, 38.5% fra Vardø og 16% fra Alta hadde finske navn i samme periode.

Utvandringen fra Finland begynte i nord, via Norge, og spredte seg deretter sørover i landet. Den amerikanske kobberindustrien hadde oppgangstider og det var stort behov

for arbeidskraft for eksempel i kobbergruvene nord i Michigan.

Folk kom fra Finland til Varanger med planer om å reise videre. De ville til Amerika og Vadsø var kun et stopp på veien. Grunnen til at de kom til Vadsø først var at dette faktisk var enkleste vei. Det var ikke mulig å reise direkte fra Finland. Her var det også gode muligheter til å tjene seg opp nok penger til å betale for billetten. De første som dro fra

Vadsø til Amerika reiste i 1864. Det hadde vært dårlig fiske året før.

Hele 500 personer dro fra Tromsø i mai og juni 1864 med seilskipene "Norge" og "Ægir". De fleste av disse var kvener. De seilte først til Montreal og Quebec i Canada. Derfra fortsatte ferden til gruvemiljøet i øvre Michigan, USA, som også ble kalt the copper country - kobberlandet. Andre fortsatte videre mot vest til Minnesota og Dakota.

I «Finnmarksposten» kunne man i 1872 lese følgende beskrivelse av utvandringen fra Finnmark: «De i Michigans Gruber arbeidende kvæner er især gavmilde med Reisebilletter til sine i Finmarken værende Landsmænd,.. reisene er betinget av de fra Amerika modtagne forudbetalte Billetter.»

Kvenenes utvandringssiver ble skildret i flere amtmannsberetninger. For årene 1861-1865, som omfattet pionerfasen i utvandringen fra Finnmark, bemerket amtmannen: «Utvandringen har bestaaet ikke blot af Nordmænd, men ogsaa af Kvæner i ikke så ringe Antal og nogle enkelte lapper.»

Mange av de kvenske familiene som utvandret var læstadianere, og var del av en større læstadiansk migrasjon i tidsrommet 1864 – 1895. I Amerika etablerte de seg som et sjølstendig kirkesamfunn, spesielt i Michigan, Minnesota. Sør-Dakota, Oregon og

Washington. Det engelske navnet på menigheten er «The Old Apostolic Lutheran Church».

Kvenene som reiste fra Vadsø hadde gruvearbeidet i Michigan som mål helt fram til begynnelsen av 1900-tallet. Det fantes egne agenter som var utsendte fra gruveselskapene for å rekruttere kvener. Men for mange var arbeidet i gruvene i dette området bare første stopp på veien. Etter å ha arbeidet og tjent seg opp penger en periode reiste de videre mot vest, spesielt til Minnesota og Dakota, men noen slo seg også ned i Wisconsin. Der startet de gjerne opp med jordbruk som hovednæring, ofte kombinert med tømmerhogst.

Dragningen utenfra, agentvirksomhet og avisannonsering med pioneren, lensmann i Nord-Varanger Christian Taftezon, amerikabrev, prepaid tickets og religiøs frihet lokket spesielt kvener til å reise. Taftezon emigrerte i 1863.

<https://digitaltmuseum.no/021188864212/stemmer-fra-amerika>

Det at de kvenske miljøene i Finnmark ble så sterkt berørt, hadde sammenheng med at gruveselskapene i Michigan fikk informasjon om mulighetene for mobil arbeidskraft og erfarne gruvearbeidere fra Kåfjord fra Christian Taftezon. Han ble en slags hovedagent for Nord-Norge og for gruveselskapene.

Taftezon var opprinnelig fra Levanger, og hadde i mange år bodd i Finnmark og Troms. Hans vervingskampanje var omfattende i Trøndelag og Nord-Norge. I 1865 utga han en liten brosjyre i Tromsø Stiftstidende hvor han fremhevet forholdene i området rundt Superiorsjøen i Michigan. Han hevdet at området "bød alle de fordeler som en innvanderer i et fremmed land kan Ønske seg". Som

hvert og i dag bor det ca 600.000 personer i Amerika med finsk opprinnelse/identitet

lokkemiddel tilbød han seg å hjelpe folk med Amerika-billetter, mot at de tok arbeid i gruve-vene i Michigan for å dekke kostnadene ved reisen. Tafteson annonserte at et skip med utvandrere til gruveselskapene ville seile fra Trondheim i juli 1865. Under Taftezons ledelse ankom 150 gruvearbeidere til Portage Lake i Michigan og mange av disse skal ha vært fra Kåfjord. Denne systematiske ver-vingen var vellykket, men for gruveselskap-ene lyktes det ikke alltid å få arbeidere blant de nordnorske utvandrerne. Mange lot seg friste av 600 dollar for å verve seg til nord-statshæren.

Annonser skrevet på finsk prøvde å påvirke både de som kom fra Finland og bofaste kve-ner. Mange av utvandrerne fra Finnmark var finner eller fastboende kvener. Det var natu-rlig at agentene ville formidle informasjon om Amerika direkte.

Thunder Bay i Canada har mer enn 12 000 mennesker med finsk opprinnelse og det hevdes å være det største finskspråklige samfunn utenfor Finland. Stedsnavna Intola, Kivikoski, Lappe og Finnmark er tydelige tegn på finsk og kvensk arv.

I alt utvandret det ca 350 000 mennesker fra Finland. Ca 20% av disse returnerte etter

Les mer her:

Niemi, Einar: “Amerikafeber. Om ut-vandringen fra **Vadsø** og om vadsøværing-er i USA, i Varangerårbok. 1996: 57-82.’

Onnela, Samuli (død 2018) har kartlagt kvensk og finsk flytting. I sitt arbeid om en egen kvensk utvandring eller en finsk/svensk videreflytting over Ishavskysten til Amerika viser han til at offisiell norsk statistikk ikke gir svar spørsmålene omkring finsk utvand-ring fra de nordnorske havnene, etnisitet og fødested er ikke registrert.

Soleim, Marianne Neerland f. 1969, 2003, Universitetet i Tromsø: Utvandringen fra Nord-Norge til Amerika

De skandinaviske innvandrerne holdt sam- men da de kom til Amerika, og etablerte ofte nye samfunn sammen med slektninger og kjente hjemmefra. Skikker, tradisjoner og språk ble bevart. i Norge.

Det fins ei face-book side Forest Finns in America med mange spennende opplys-ninger og diskusjoner.

Ryktene løp i forveien: Nå kan man sikre seg ettertraktet jord i Minnesota

Av Dag Henriksbø

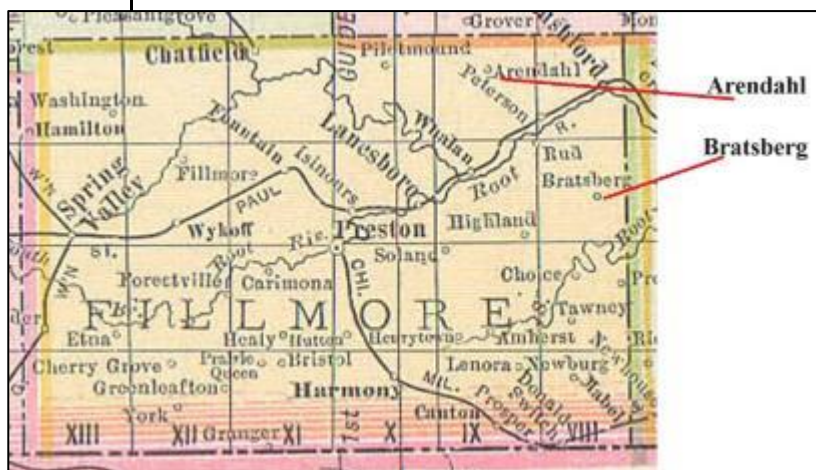
Dette er andre del av artikkelen fra Brev hjemmefra 4/23

Arendahl

Den norske innvandrerer Aslak Anderson (1797-1887) fra Notodden med familie var trolig de første hvite bosetterne i området som senere fikk navnet Arendahl. I 1843 utvandret de med emigrantskuta Argo. Etter ankomsten i New York gikk ferden til Leroy Township, Boone County i Illinois og i 1854 dro de til Fillmore County. De kommende årene slo flere nybyggere seg ned i dette bosetningsområdet.

Da nybyggere ankom fant de en fraflyttet indianerlandsby bestående av om lag førti hytter. Noen av dem var så store som 60x40 fot og andre 20x20 fot. Ettersom hyttene var solide bygd med gode materialer utnyttet noen av nybyggerne de beste materialene ved bygging av sine egne hus. For øvrig hadde de minimale problemer med de indianerne som fortsatt holdt til i området.

I 1856 ankom Isaac Jackson med familie. Han hadde amerikanisert sitt norske navn Isak Jacobsen Nordbø, etter ankomsten i Amerika. Familien med 3 barn utvandret fra Nissedal, Telemark i 1845 og hadde vært bosatt 12 år i Sun Prairie, Dane County, Wisconsin.

Behov for bedre postforbindelse var påtrengende i det voksende lokalsamfunnet og Isaac Jackson tok initiativ til opprettelse av postkontor. Arendahl post office ble opprettet 27.03.1860 med Isaac Jackson som postmester. Kontoret var den første tiden lokalisert i hans hjem.

Bosetningsområdet var blitt innlemmet i Rushford Township da dette ble organisert

11.05.1858. Men i 1860 holdt de lokale bo-setterne møter i Jacksons hjem med sikte på å skille området ut fra Rushford Township og organisere det som et eget township. Etter forslag fra Isaac Jackson ble navnet

Helpostbrev avstemplet 14/2-1894 med CDS og target cancel. Porto for brev ($\leq 10z$) innenlands (WI) var 2 cents.

Arendahl Township valgt etter den norske sørlandsbyen. Familien hadde oppholdt seg en tid i Østre Moland ved Arendal før utvandringen fra Norge. Arendahl Township ble opprettet 1. april 1860. Valg av navn ble trolig gjort innen postkontoret ble opprettet.

Ettersom befolkningen i området økte oppsto det behov for felles- og servicefunksjoner og konturene av en liten landsby som også fikk navnet Arendahl vokste fram. Den første landhandelen ble åpnet av Isaac Jacksons sønn, John Jackson i 1865. I 1871 tok han N. W. Jager som en partner og de kjøpte ut R. K. Rolefson, som nettopp hadde åpnet et varrelager nær kirken. I 1872 flyttet postkontoret til landhandelen og N. W. Jager ble utnevnt til postmester. I mars 1874 solgte Jager sin andel i butikken til John Jackson og han overtok som postmester. Blant etterfølgende postmestre var O. A. Ness og Edward E. Sandli, begge av norsk herkomst. Sistnevnte var postmester da postkontoret ble avviklet

14. oktober 1905. Post ble deretter sent med landpostrute (RFD) fra Rushford post office.

Pioneren Isaac Jackson, f. 1813, døde 10.12.1894 og er gravlagt i Arendahl Cemetery.

Befolkningen i Arendahl Township var 48 i 1895 og 333 ved folketellingen i 2000.

Farmen i Arendahl til ekteparet John og Bertha Swiggum i 1925. Begge var født Minnesota av norske innvandrerforeldre.

Arendahl Lutheran Church

Bratsberg

De norske innvandrerne John Olson Overland og hans tre sønner, Ole, Steiner og Knud, svogeren Halver Erickson samt Harold Olson og Hans Franson lette i 1854 etter godt jordbruksland i Fillmore County. I mars måned fant de det de søkte i området som senere skulle få navnet Norway

Township. De gjorde krav på landområder (claims), satte opp en tømmerhytte på 14x18 fot og hentet sine familier i Winneshiek County, Iowa. I tiden som fulgte slo flere nybyggerfamilier seg ned i dette bosettingsområdet. Det ble inkludert i Holt Township da dette ble organisert 11. mai 1858.

Den 3. april 1860 ble bosetningsområdet skilt ut fra Holt Township og organisert som eget township med navnet Norway. Norway ble valgt fordi nesten alle bosetterne var av norsk herkomst. Innbyggerne valgte Ole Johnson Overland til supervisor (leder). Han hadde tidligere vært en av supervisorene (lederne) i Holt Township. Også de andre sentrale stillingene og vervene ble besatt av norske innvandrere.

Ole Johnson Overland ble født i Kviteseid, Bratsberg amt 20. september 1823. Bratsberg amt var navnet på Telemark fylke fram til 1. januar 1919. Navnet skriver seg fra den gamle storgården Bratsberg i Gjerpen. Ole utvandret til Amerika i 1848, bodde 5 år i Dane county, Wisconsin og ett år i Winneshiek county, Iowa inntil han i 1854 slo seg ned med sin familie i Norway Township. Ole ble 1850 gift Gunhild Franson, født 1825 i Kviteseid. Hun døde 1882 i Norway Township.

Bratsberg med landhandelen til høyre ca. 1910.

Ole Johnson Overland gjorde i 1860 en henvendelse til generalpostmesteren der han tok opp behovet for postkontor i Norway Township. Henvendelsen ble imøtekommet og Bratsberg post office ble opprettet 10.07.1862 med Ole Johnson Overland som første postmester. Postkontoret holdt til i hans tømmerhus ca. 8 km nord for den lille landsbyen Bratsberg, som etter hvert vokste fram som følge av behovet for butikker og andre service- og fellesfunksjoner.

Norway ble ikke valgt som navn på postkontoret (trolig) fordi det allerede fantes et postkontor med dette navnet i Minnesota; Norway post office (1857-1902) i Goodhue County. Det er åpenbart at Ole som søker og første postmester har foreslått navnet etter sitt hjemsted i Norge.

Rekomandert brev avstemplet 22/1-1897 med CDS og target cancel. Porto for brev ($\leq 1\text{oz}$) innenlands (MN) var 2 cents. Rek. avgift var 8 cents.

Ole Johnson Overland hadde i tillegg til stillingen som postmester mange andre krevende verv og oppgaver og etter en tid ble stillingen som postmester overført til den norske innvandreren Halver Jensen som lokaliserte postkontoret i tømmerhuset til sin bror Rev. Niels Edward Jensen. Det kan her skytes inn at Ole Johnson Overland var en aktiv bidragsyter i lokalsamfunnet fram til

han døde 27. november 1890. Senere ble postkontoret lokalisert i Bratsberg Store med landhandler Ole Hendrickson, født 1840 i Norge, som postmester. Da landhandelen skiftet eier ble O. E. Evenson postmester. E. J. Overland var postmester da postkontoret ble nedlagt 31.07.1907. Bratsberg post office ble erstattet med Bratsberg Rural Branch i perioden 01.08.1907 - 31.10.1909, som var

underordnet og administrert av Rushford post office. Stempler fra Bratsberg Rural Branch ble feilstavet "Bratsburg". Post ble fra 01.11.1909 sendt med landpostrute (RFD) fra Rushford post office.

Norway Township hadde ved folketellingen i 2000 en befolkning på 335.

Hvor skogene ødes

Av Nils Jacob Wulfsberg

Transkribert av Ola Syverinsen

Nils Jacob Wulfsberg sin artikkel i Nordmannsforbundets tidsskrift i Oslo i 1927 – Vol 20 Nr.1, side 156-160. Her skriver han om skogsdriften i Oregon.

Dette var skogenes land. Fra kyst til kyst bølget skoghavet. Steg i svære masser opp fra Atlanterhavskysten – veg utenom de store prærier – kløv over «The Rockies» - fant kysten i vest og bredte seg langs med den.

Men ilden kom og øksen og sagen. Ny-Englands vældige skoger av «Hard-wood» er ikke mere. Den vidunderlige «Eastern White Pine» i staterne om de store sjøer, og Minnesotas og Wisconsins «Norway Pine» er en saga blot. Huggingen av sydstaternes

«Yellow Pine» er kulminert. Med feberhast koncentrerer huggingen nu om de vældige skoger av «Douglas Fir», «Yellow Pine», «Sugar Pine», «Idaho White Pine» og «Spruce» i Nord-Californien, Oregon, Washington, Idaho og Montana.

Det er tragedie over huggingen av Nord-vestens svære tømmerbestand. Den er den sidste paa skansen. Ringet ind fra alle kanter blir spørsmålet: Er den viet til undergang, eller er det glimt av haap for en fremtid av rational skogdrift?

«Fir»-skogen vokser tæt og kjempehøi over hele Oregons kyst, trækker sig indover i staten saa langt landet er lavt. Hvor Cascada-fjeldene begynder at reise sig tar «Pine»-skogen fat. Den klyver opover fjeldsiderne og marsjerer gjennom passene ind paa Central-Oregons høislette.

Staar en oppe paa en av de høie, steile fjeldtopperne, ser en svart-grøn naaleskog saa langt øiet rækker – og by i by hvis eneste eksistensgrundlag er tømmerhugst. Landet nærmest hver by er nakent, brunt i farven fra den

veirherjete «sage-brush». Den grønne skogen danner en skarp kontrast mot det avhuggete landet.

Aar for aar flyttes grenseskjellet noen mil lenger ut. Graadigere og griskere æter vi os lenger og lenger ind i skoglegemet.

Jeg har den tvilsomme ære at være blandt pionererne i ødelæggelsen. Jeg arbeider paa en staalgjæng. Først kommer gjængen som bygger banelegemet. Saa kommer vi som legger skinnerne. Efter os følger huggerne, karene som stabler stokkene, hestene og motortruckene som drar dem ned til sporet, hvor dampmaskinerne laster dem paa de ventende vognene. Og lokomotivet jager nedover det bratte, kurvete sporet. Bak det bukter en lang kjæde av vogner sig, tungt lastet med en rik og gylden høst.

Alle arbeider vi på kontrakt. Vi er betalt pr. fot: Jo flere fot skinner lagt, jo flere stokker hugget, jo fortere maskinerne kan faa dem ned til dammen ved bruket dess mere penger. Vær tryg – vi gjør vort bedste! Vi lurar os ikke undav for at faa en røyk her i landet.

Og fort gaar det. Vort lille tog arbeider sig oppgjennem stigningen: En staalrig med dampwinch for skinnerne, en flatvogn for svillerne, det gamle 3'er-lokomotivet og endelig gjængens hjem – en gammel «kuvogn» (32 mand – 16 heter!) med avskallet rødmalning og vindskjæve dører, medtatt av veir og vind og raa behandling av dens alltid kjæmpende beboere. 3'ern blir stakaandet, hvæser og puster, brøler iblandt naar den synes kneikerne blir for meningsløse. Vi er endelig fremme ved enden av det paabegyndte sporet. Foran os ligger den netop ryddede gaten i skogen og venter paa os. Den første ladningen av sviller bliver sendt ut, dumpet og spredt. Det første sæt staal deiser ned på svillerne. Vi er i gang. Gjennem en lang, varm dag arbeider vi os utrættelig, ivrig, svedende, bandende frem gjennom klaringen i skogen. Veldig kroner trærne sig om os og over os; majestæter i taus foragt for kryptet dernede ved deres føtter.

Men deres dager er talte. Nogen korte uker efter kommer vi tilbake og plukker skinnerne og svillerne vore op igjen. Da har en storm gaat over landet – eller en krig – eller en ildebrand, i hvert fald et stort rov er sked: for majestæterne er væk. Herjet er landet. Det lyser i hvite stubber. Grunden er dækket av kvist og kvast. En og anden vindskjæv, tyndstammet, avkvistet træ-stakkar er det eneste som staar igjen. Den var ikke værd at taes – hadde ikke salgsværdi. Den strækker sin elendighet op mot en blaaitindrende himmel i forbandende anklage. I sin ensomhet uten noget ly er den prisgit undergangen i dette veirhaarde land: Væ victis!

Naar en vet at staten Oregon har 23 millioner acres land dækket av skog, og at dette areal ikke kan brukes til noget andet end at reise

skog paa, at dens tømmerindustri beskæftiger 40 tusen arbeidere, betinger 65 pct. av lønningerne, at huggingen over de 10 millioner acres privat skogeiendom hvert aar skaper en rikdom på 100 millioner dollars, saa skjønner en at huggevanvidet maa ha en grund.

Aarsakerne er meget klare. Det findes, for det første, ingen skogbrandforsikring i De Forenede Stater. Det vil heller ikke komme nogen før kontrollen med skogbrander er mere effektiv end den er nu. Risikoen i de tørre sommere er for overvældende. Videre; skatte-lovene er i øieblikket slik at om en mand planter skog, saa maa han betale den samme skat for de nyplantede buskene, som for fuld-voksne, huggefærdige trær. M.a.o.; naar en skogeier undlater at plante skog paa det avhuggede landet og hugger sine skoger saa

fort som mulig, dess mere gevinst faar han, idet han slipper lettere og fortere fra skatterne. Hvis han fortsætter at hugge i det samme tempo som i dag, vil Oregons skoger være utømt om ca. 100 aar; men tempoet økes stadig eftersom skogerne hugges ut i andre deler av Staterne, herved koncentrerer efterspørselen naturlig om Nordvesten.

Fordi enden paa leken begynner at bli generende tydelig nu, er det nedsat en kommission for Oregon, som skal prøve at løse problemet hvordan en permanent tømmerindustri skal kunne sikres denne stat. Den har netop fremkommet med et forslag hvor hovedpunktene er følgende: Kontroll med skogbrand. Skattefrihet for land hvor skogerne er fjernet og som ikke kan brukes til andet end at vokse skog paa. Ret for staten til at overta land hvor skogen er hugget ut, og hvor de private skogeierne ikke bryr sig om at plante paanyt. Det er ikke meget tid til at snakke. Vil de rædde skogerne maa de handle nu.

Hvad her er sagt gjælder bare de privateide skoger. "The Federal Government" driver til en viss grad skogdrift i europæisk forstand; Hugger ikke fuldt saa hardt, brænder kvas, planter. Det er de 10 millioner acres privateide skogstrækninger som staar paa spil.

Mens de lager forslag og snakker og diskuterer falder tømmeret. Vi trækker nye staaibaand indigjennem storskogen hver dag. Det knæpper fra økserne og hviner fra sagerne. Med dumpe brak gaar kjæmperne i bakken. Aar for aar flyttes grænseskjellet længer ind mot skoghjertet.

Bend, december 1926.

Hamar Stiftstidende var en norsk dagsavis som ble publisert i Hamar fra 1846 til 1971. Avisen startet opprinnelig under navnet Hamar Budstikke i 1847, og var byens første avis. Navnet ble endret til Hamar Stiftstidende 1. oktober 1866. Da fikk avisa også en ny redaktør. Det var folkehøyskolebestyrer *Olaus Arvesen*.

Samme år som Hamar Stiftstidende ble slått konkurs (1971) ble Hamar Dagblad grunnlagt. En må regne med at flere journalister bare skiftet arbeidsgiver da.

Men hva har denne avisa med Norsk Utvandermuseum å gjøre? Jo, svaret kommer snart:

Sagatun ca. anno 1880.

Olaus Arvesen (1830 - 1917) var først en lærer. Under et opphold i Danmark ble han sterkt påvirket av Nikolai Frederik Severin Grundtvig, og ble en av forkjemperne i Norge for grundtvigianismen. Sammen med Herman Anker opprettet Arvesen Norges første folkehøyskole på Sagatun ved Hamar i 1864.

Så ble han journalist og fikk jobb i Hamar Budstikke. I 1966 tok han over som redaktør og endret avisens navn til Hamar Stiftstidende. Mens han var redaktør, i perioden 1866–72, var avisen en av grundtvigianismens grunnpilarer i Norge. Arvesen var også politiker, og ble valgt inn på Stortinget for partiet Venstre i årene 1892–1894.

Innflyttere til Oslo fra dalstrøkene i innlandet, som f.eks. valdrisene, gudbrandsdølene og østerdølene, hadde behov for å danne hvert sitt sosiale lag i hovedstaden, for å komme sammen i festlige kalaser og bli kjent med hverandre og dele sine felles erfaringer og historier fra bygda de kom fra. Nordmanns-Forbundet som ble stiftet i 1907, var en direkte avlegger av disse bygdelagene. Fordi nordmenn også ønsket å organisere seg i andre land på samme vis som disse første lagene i Oslo.

Lørdag 5. mars 1949 hadde så avisa en artikkel om Østerdølenes lag i Oslo som hadde en slik fest. Festen ble holdt til inntekt for Utvandermuseet som var under planlegging i regi av Nordmanns-Forbundet. Hamar Stiftstidende var ned andre ord en av de første avisene i landet som omtalte disse vidløftige planene om et eget museum i Norge for norsk utvandring, (hvis en ser bort fra et par artikler i *Aftenposten* og *Norrøna* året før). Omtalte artikkel følger på neste side.

E. Hesjadalen

Østerdølene i Oslo

slår et slag for utvandrer-museet

Nordmenn i Amerika har sendt hjem 3 milliarder kr. siden 1825.

Østerdølenes lag i Oslo hadde fest i Ingeniørenes Hus søndag 27/2. Festen ble holdt til inntekt for det Utvandrer-museet som er planlagt av Nordmannsforbundet. Nestformannen Rusten, som er medlem av arbeidsutvalget for museet, ledet festen. Han understreket hvilken stor og viktig sak reisingen av dette er, — og nettopp en sak som bygdelagene kan gjøre en viktig innsats for, og slik være med å skape noe som vil leve utover dagen.

Journalist Guttormsen, som er medlem av Nordmannsforbundets hovedstyre og dessuten formann i det nevnte Arbeidsutvalget, redegjorde for arbeidet med museet. Planene ble lagt av Nordmannsforbundet i 1946. For å sette dem ut i livet er arbeidsutvalget dannet, med representanter fra Oslo Fylkeslag, Norges Ungdomslag, By- og Bygdelagsforbundet i Oslo, og de frittstående bygdelag i Oslo, foruten av journalist Guttormsen og O. B. Grimley fra Nordmannsforbundet. Grimley er konsulent for museet. Han bodde i Amerika inntil 1925, og ledet i sin tid opprettelsen av et norsk utvandrer-museum i Decorah i Iowa, det første i sitt slag i hele Amerika.

Museet skal ligge på Folkemuseets grunn på Bygdøy, er meningen. Det skal ha modeller, og tildels kopier, av f. eks. gamle nybyggerhytter og kirker fra pionertiden i Midt-Vesten, og redskaper, verktøy, gamle bøker, aviser, tidsskrifter og portretter av kjente utvandrere, i det hele tatt ting som forteller og levendegjør utvan-

drernes saga. Men også alt det nordmenn har utrettet i f. eks. politikk, næringsliv, kunst og vitenskap vil bli belyst, såvidt mulig. Da langt de fleste nordmenn har utvandret til Amerika, vil de, naturlig nok, i stor grad prege Utvandrer-museet, men det vil også vise nordmenns innsats og seder og skikker i andre verdensdeler.

Tre milliarder kroner er kommet hjem til Norge bare fra nordmenn i Amerika siden 1825, foruten alle de ideer og impulser som ikke lar seg vurdere i penger men er grunnleggende og umistelige likevel. For å hedre disse tapre folk, og knytte minnet om dem, og dem selv, fastere til deres landsmenn i Norge, skal Utvandrer-museet reises.

Gjenstandene til det skal samles inn i Norge, og ikke fra Amerika o. s. v., for ikke å konkurrere med museer ute. Alle østerdøler som måtte ha gjenstander, trykte ting og annet som skriver seg fra gamle utvandrere, bes sende dette til Nordmannsforbundet, Rådhusgt. 23 b, Oslo.

— Rusten takket for foredraget, og ba om at alle måtte gjøre sitt ved å kjøpe lodder etterpå. Loddsalget gikk utmerket.

— Noe senere presenterte Hornseth plutselig to karer som kalte seg Kraftakrobatene Silver Stars. De var spreke og spenstige, hadde mange flotte, tildels originale øvelser, og gjorde et godt inntrykk.

— Dansen gikk lystig etterpå.

E. S.

Siste sia - Venneforeningen og Museet

Aktiviteter 2024

Slektsverksted på Statsarkivet i Hamar

Tirsdager kl. 11-17 i perioden 13.august til 17.desember

Venneforeningens Slektsforskerkvelder på museet

Tredje onsdag i hver måned (følger skoleåret) på museet, kl. 18.00 - 20.00

Alle er velkommen. - Det er minst én hjelper til stede fra venneforeningen.

Slektsforskning – plan høsten 2024

21. august BK

4. september RL

18. september IJ

2. oktober BK

16. oktober RL

30. oktober IJ

13. november BK

27. november RL

11. desember IJ

Temamøter 2024:

20-juni Sommeråpning. Kirsten Flagstad i Amerika m/konsert

16.oktober ...De første som dro fra Innlandet

20.november Ukjent landskap - den nye utstillingen.

Ingvalson's Café er åpent kl 11.00 til 15.30 hver torsdag, fredag, lørdag og søndag i sommerperioden 20.juni til 11.august.

Neste år: Ingrid Semmingsen fra Stange –Fagseminar på dagtid og temakveld på Søndre Gaustad og Ringnes

Temakveld om emigrantskipet de Zee Ploeg (Sjøploegen) kommer høsten 2025.